

مباحث کاربردی رفع تعهدات ارزی

«تحلیل حقوقی چالش‌ها و موانع واردکنندگان کالا و خدمات
پیرامون چگونگی رفع تعهدات ارزی با تأکید بر رویه قضایی»

تألیف

دکتر حسین قربانیان
عضو هیأت علمی دانشگاه
وکیل پایه یک دادگستری

پژوهشکده حقوق

تهران - ۱۴۰۱

فهرست تفصیلی مطالب

سخن ناشر
فهرست اختصاری مطالب
مقدمه

بخش اول: کلیات

گفتار اول؛ ارزش، تعهد ارزی و ویژگی‌های تعهدات ارزی

بند اول؛ ارزش

بند دوم؛ تعهد ارزی

بند سوم؛ ویژگی‌های تعهدات ارزی

گفتار دوم؛ رفع تعهدات ارزی ایفا نشده و تخلفات ارزی واردکنندگان

بند اول؛ رفع تعهدات ارزی ایفا نشده

بند دوم؛ تخلفات ارزی واردکنندگان

بخش دوم: موارد شمولیت اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز از واردکنندگان

گفتار اول؛ ضرورت و لزوم انطباق قراردادهای بانکی با قوانین؛ آئین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های بانک مرکزی

گفتار دوم؛ موارد شمولیت اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز از واردکنندگان در مجموعه مقررات ارزی

گفتار سوم؛ موارد شمولیت اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز از واردکنندگان بر اساس مصوبات هیأت وزیران

بند اول؛ مصوبه هیأت وزیران به شماره ۳۷۹۳/ت.ع ۵۵۶۳۳ ه مورخ ۱۳۹۷/۵/۱۶ با اصلاحات بعدی

بند دوم؛ تصویب‌نامه هیأت وزیران در خصوص اصلاح مصوبه شماره ۱۱۲۹/ت.ع ۵۵۰۵۶ ه مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۸

بند سوم؛ تصویب‌نامه شماره ۱۳۰۹۶۹. ت ۵۸۰۱۷ در خصوص تأمین ارز بابت اعتبارات اسنادی بازتأمین (ریفاینانس) مورخ ۱۳۹۹، ۱۱، ۰۸ هیأت وزیران

گفتار چهارم؛ موارد شمولیت اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز از واردکنندگان بر اساس بخشنامه‌های بانک مرکزی

بند اول؛ بخشنامه ۱۸۸۹۳۱/۹۷ مورخ ۹۷/۰۶/۰۳ بانک مرکزی

بند دوم؛ بخشنامه شماره ۹۷، ۴۵۱۸۶۹ مورخ ۹۷/۱۲/۲۰ بانک مرکزی

بند سوم): بخشنامه شماره ۹۸/۵۸۸۷۸ مورخ ۱۳۹۸/۰۲/۲۵ بانک مرکزی
بند چهارم): بخشنامه ۸۰۶۶۱ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۱۲ بانک مرکزی
بند پنجم): بخشنامه شماره ۹۸/۱۰۰۱۸۶ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۸ بانک مرکزی
بند ششم): بخشنامه شماره ۹۸/۱۳۶۶۹۰ مورخ ۱۳۹۸/۰۴/۲۵ بانک مرکزی
بند هفتم): بخشنامه ۹۸/۱۶۱۰۹۳ مورخ ۹۸/۰۵/۱۳ بانک مرکزی
بند هشتم): بخشنامه ۹۹/۱۰۶۳۹۰ مورخ ۹۹/۰۴/۱۲ بانک مرکزی
اول): چگونگی دریافت مابه‌التفاوت قطعی نرخ ارز به طور قطعی به میزان ۴۸۰۰۰ ریال به ازای هر دلار منوط به ترخیص کالا تا پایان سال ۱۳۹۸
دوم): چگونگی دریافت مابه‌التفاوت قطعی نرخ ارز کالاهای گوشت قرمز، حبوبات، چای و کاغذ از ابتدای سال ۱۳۹۹
سوم): چگونگی دریافت مابه‌التفاوت قطعی در صورت تغییر گروه کالایی تا پایان سال ۱۳۹۸ و عدم ترخیص کالا به دلیل فورس مازور
چهارم): چگونگی دریافت مابه‌التفاوت قطعی در خصوص تعرفه‌های شماره‌های ۷ و ۸ مربوط به - وزارت جهاد کشاورزی و ترخیص کالا از ۹۹/۰۱/۲۰
پنجم): چگونگی دریافت مابه‌التفاوت قطعی در خصوص تعرفه‌های شماره ۷ مربوط به - وزارت جهاد کشاورزی و در صورت ترخیص کالا تا ۱۳۹۹/۰۴/۳۱
ششم): چگونگی دریافت مابه‌التفاوت قطعی در خصوص کالاهای شکر و برنج هفتم): شمول استثنا از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای برنج و شکر
گفتار پنجم): بخشنامه ۹۹/۳۶۹۸۸۵ مورخ ۹۹/۱۱/۱۸ بانک مرکزی
گفتار ششم): بخشنامه ۹/۳۹۴۸۱۵ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۰۹ بانک مرکزی
گفتار هفتم): بخشنامه شماره ۹۹/۴۱۶۴۷۲ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۵ بانک مرکزی
اول): صدور اعلامیه تأمین ارز و یا رفع تعهد ارزی و آزادسازی وثایق واردکنندگان دارو و تجهیزات پزشکی بدون اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز بابت تغییر گروه کالایی
دوم): رفع تعهد ارزی و آزادسازی وثائق واردکنندگان حبوبات و چای و اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز بابت تغییر گروه کالایی

بخش سوم: عدم شمولیت بخشنامه‌های بانک مرکزی در خصوص اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز در فرض عدم اخذ تعهد از مشتریان بانک‌ها در آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

بخش چهارم: مواعد ارائه اسناد حمل و پروانه گمرکی و ...

گفتار اول؛ تعیین مواعد ارائه اسناد حمل و پروانه گمرکی و ... در قوانین موضوعه
گفتار دوم؛ مواعد در قانون متمم قانون تفتیش اسعار خارجی مصوب ۳۱ تیر ماه ۱۳۰۹ شمسی
گفتار سوم؛ مواعد در قانون راجع به معاملات اسعار خارجی مصوب ۱۰ اسفند ماه ۱۳۱۴
گفتار چهارم؛ مواعد در ماده ۳۱ آئین‌نامه اجرایی قانون واگذاری معاملات ارزی به بانک ملی مصوب
۱۳۳۷، ۰۱، ۳۰

گفتار پنجم؛ مواعد در بخشنامه شماره ۹۷/۴۵۶/۱۸۶۹ مورخ ۹۷/۱۲/۱۸ بانک مرکزی
گفتار ششم؛ مواعد در بخشنامه شماره ۹۹/۲۷۵۰۳۶ مورخ ۹۹/۰۸/۲۸ بانک مرکزی
گفتار هفتم؛ مواعد در بخشنامه شماره ۹۹/۳۰۸۹۱۴ مورخ ۹۹/۰۹/۲۹ بانک مرکزی
گفتار هشتم؛ مواعد در بخشنامه ۹/۳۹۴۸۱۵ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۰۹ بانک مرکزی

بند اول؛ مهلت انتقال ارز و نحوه برگشت ارزهای انتقال نیافته

بند دوم؛ مهلت ارائه اسناد حمل حواله‌های ارزی

بند سوم؛ مهلت ارائه پروانه گمرکی ورود و ترخیص قطعی کالا

بند چهارم؛ ارزهای تأمین شده از طریق بازار ثانویه (در سامانه نظام یکپارچه معاملات ارزی
(نیما)، ارز حاصل از صادرات خود، ارز حاصل از صادرات دیگران/تهاتر، منابع ارزی دیگران و منابع
ارزی واردکننده)

بند پنجم؛ مهلت ارائه اسناد حمل حواله‌های ارزی

بند ششم؛ مهلت ارائه پروانه گمرکی ورود و ترخیص قطعی کالا

بند هفتم؛ مهلت ورود کالاها از محل حواله‌های ارزی صادره

بند هشتم؛ مهلت ارائه اسناد حمل حواله‌های ارزی

بند نهم؛ مهلت ارائه اسناد حمل حواله‌های ارزی صادر شده به منظور واردات ماشین‌آلات و
تجهیزات خطوط تولید

بخش پنجم: موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در بخشنامه‌های بانک مرکزی

گفتار اول؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (بخشنامه ۹۹/۱۰۶۲۹۰ مورخ ۹۹/۰۴/۱۲
بانک مرکزی (تعیین مابه‌التفاوت قطعی)

بند اول؛ شمول استثنا از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در خصوص تعرفه‌های شماره ۷ مربوط به
وزارت جهاد کشاورزی و در صورت ترخیص کالا تا ۱۳۹۹/۰۴/۳۱

بند دوم؛ شمول استثناء از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در خصوص کالاهای شکر و برنج

بند سوم؛ شمول استثنا از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای برنج و شکر

گفتار دوم؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (بخشنامه ۹۹/۳۶۹۸۸۵ مورخ ۹۹/۱۱/۱۸ بانک مرکزی)

گفتار سوم؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (بخشنامه ۹۹/۳۹۴۸۱۵ مورخ ۹۹/۱۲/۰۹ بانک مرکزی)

گفتار چهارم؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (بخشنامه شماره ۹۹/۴۱۶۴۷۲ مورخ ۹۹/۱۲/۲۵ بانک مرکزی)

بند اول؛ صدور اعلامیه تأمین ارز و یا رفع تعهد ارزی و آزادسازی وثایق واردکنندگان دارو و تجهیزات پزشکی بدون اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز بابت تغییر گروه کالایی

بند دوم؛ رفع تعهد ارزی و آزادسازی وثایق واردکنندگان حبوبات و چای و اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز بابت تغییر گروه کالایی

گفتار پنجم؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (بخشنامه شماره ۰۰/۱۱۰۴۱۶ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۴ بانک مرکزی)

بند اول؛ معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در صورت تأمین ارز از محل صادرات خود واردکننده و منوط به ارائه اسناد حمل

بند دوم؛ معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در صورت تأمین ارز از محل منابع ارزی واردکننده

بند سوم؛ معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در صورتی که واحدهای تولیدی / تجاری که دارای قرارداد تأمین کالا با شرکت‌ها، سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی باشند

گفتار ششم؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (بخشنامه شماره ۳۰۴۸۳۹/۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۸ بانک مرکزی)

بخش ششم: موارد معافیت پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز در مصوبات هیأت وزیران

گفتار اول؛ موارد معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز (تصویب‌نامه شماره ۱۳۰۹۶۹.ت.۵۸۰۱۷ در خصوص تأمین ارز بابت اعتبارات اسنادی بازتأمین (ریفاینانس) مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۸)

گفتار دوم؛ بند ۵ مصوبه شماره ۵۵۶۳۳/ت/۶۳۷۹۳ هـ مورخ ۹۷/۰۵/۱۶ هیأت وزیران در خصوص معافیت از پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز

گفتار سوم؛ اصلاح بند ۵ مصوبه شماره ۵۵۶۳۳/ت/۶۳۷۹۳ هـ مورخ ۹۷/۰۵/۱۶ هیأت وزیران در مورخ ۱۳۹۷/۰۵/۲۴

بند اول؛ اهم تفاوت‌های دو مصوبه (قبل از اصلاح و بعد از اصلاح)

بند دوم؛ بند ۸ قسمت «ج» بخشنامه شماره ۹۹/۳۹۴۸۱۵ مورخ ۹۹/۱۲/۰۹ بانک مرکزی

بخش هفتم: اعطای مهلت جهت واردات کالا و ارائه اسناد حمل برای واردکنندگان به دلایل قوه قاهره

گفتار اول؛ علل و توجیحات واردکنندگان از عدم پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز
گفتار دوم؛ علل موجه عدم ورود کالا و عدم ارائه اسناد حمل در مواعد مقرر با طرح موضوع در کمیته
موارد خاص تعهدات ارزی

گفتار سوم؛ دلایل توجیهی عدم ورود کالا و عدم ارائه اسناد حمل در مواعد مقرر برابر بخشنامه شماره
۰۰/۱۱۰۴۱۶ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۴ بانک مرکزی

بند اول؛ مسدود شدن وجوه حواله‌های ارزی صادره به دلیل مشکلات ناشی از تحریم و انسداد
حساب‌ها

بند دوم؛ عدم امکان واردات کالا و ارائه اسناد حمل مربوطه در مهلت مقرر به‌واسطه بروز جرایم
کیفری

گفتار چهارم؛ مصوبه کمیته اقدام ارزی در خصوص علل موجه عدم ایفای تعهدات ارزی صادرکنندگان
گفتار پنجم؛ عدم ترخیص کالا به‌واسطه بروز تحریم، مشکلات لجستیک مرتبط با بیماری کرونا و
بسته شدن مرزها و یا فرودگاه‌ها (بخشنامه ۹۹/۱۰۶۲۹۰ مورخ ۹۹/۰۴/۱۲ بانک مرکزی)

گفتار ششم؛ عدم رفع تعهد ارزی به‌واسطه قوه قاهره به موجب تبصره ۶ ماده ۲ مکرر قانون قاچاق
کالا و ارز اصلاحی مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۱۰

گفتار هفتم؛ اعمال محرومیت‌های مقرر برای واردکننده بر اساس مصوبات هیأت وزیران و بانک
مرکزی

گفتار هشتم؛ اقامه دعوی واردکننده به طرفیت فروشنده خارجی

بند اول؛ طرح شکایت کیفری نظیر کلاهبرداری و تحصیل مال نامشروع علیه فروشنده خارجی
بند دوم؛ صدور دستور توسط مراجع قضایی کشور (مبنی بر تأیید کلاهبرداری از واردکننده) از
مراجع کیفری

بند سوم؛ طرح دعوی و نحوه دفاع بانک به طرفیت واردکننده

بند چهارم؛ تقاضای صدور دستور موقت واردکننده از دادگاه حقوقی

بند پنجم؛ نحوه اخذ تأمین از متقاضی دستور موقت

بند ششم؛ تأثیر دستور موقت صادره بر روند رسیدگی در مرجع تعزیرات

بخش هشتم: اقدامات حقوقی واردکننده بطرفیت بانک

گفتار اول؛ شرایط اقامه دعوی

بند اول؛ طرفین دعوی در دعوی رفع تعهد ارزی

۱- خواهان دعوی

۲- ذی نفع بودن خواهان در دعوی

۳- خواننده دعوی

بند دوم؛ خواسته (ها) در دعوی رفع تعهد ارزی

بند سوم؛ دلایل و منضمات دادخواست

گفتار دوم؛ نکاتی مورد توجه در متن دادخواست و لایحه دفاعیه

گفتار سوم؛ ارجاع امر به کارشناس

بخش نهم: مراجع صلاحیت‌دار؛ نحوه رسیدگی و ضمانت اجراهای تخلف واردکنندگان و صادرکنندگان در قبال ارز و خدمات دولتی

گفتار اول؛ مرجع صالح رسیدگی به تخلفات عدم رفع تعهد ارزی

گفتار دوم؛ حدود اختیارات شعب تعزیرات حکومتی در رسیدگی به پرونده‌های قاچاق کالا و ارز

گفتار سوم؛ ضمانت اجراهای تخلف واردکنندگان و صادرکنندگان در قبال ارز و خدمات دولتی در

قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام

گفتار چهارم؛ ضمانت اجراهای تخلف واردکنندگان و صادرکنندگان در قبال ارز و خدمات دولتی در

قانون قاچاق کالا و ارز اصلاحی مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۱۰

گفتار پنجم؛ ضمانت اجراهای تخلف صادرکنندگان در قبال ارز و خدمات دولتی

بند اول؛ عدم رفع تعهد ارزی بر اساس ماده ۱۰ قانون تعزیرات حکومتی تا مبلغ صد میلیارد ریال

بند دوم؛ عدم رفع تعهد ارزی بر اساس ماده ۱۰ قانون تعزیرات حکومتی بیش از مبلغ صد میلیارد

ریال

بند سوم؛ رفع تعهد ارزی با استفاده از اسناد جعلی یا خلاف واقع، بیش بود ارزش اظهارهای کالا و

مغایرت در کالاهای اظهارشده

بند چهارم؛ ضمانت اجراهای تخلف واردکنندگان در قبال ارز و خدمات دولتی

بند پنجم؛ مستثنی نمودن موارد و مصادیق شمول ماده ۲ قانون مکرر توسط شورای عالی امنیت

ملی

بند ششم؛ ضمانت اجراهای قابل اعمال توسط سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با امر تجارت

گفتار ششم؛ تجدیدنظرخواهی آرای صادره از شعب تعزیرات حکومتی در مورد پرونده‌های قاچاق کالا

و ارز

بند اول؛ موارد تجدیدنظرخواهی توسط رئیس سازمان تعزیرات حکومتی

بند دوم؛ موارد قابل اعتراض توسط دادستان، ستاد، دستگاه کاشف، ضابط و دستگاه مأمور وصول درآمدهای دولت

بند سوم؛ موارد تجویز اعاده دادرسی توسط رئیس قوه قضاییه

بند چهارم؛ عدم قابلیت طرح پرونده‌های اعتراضی در دیوان عدالت اداری

گفتار هفتم؛ تأثیر حکم برائت صادره از سازمان تعزیرات بر تعهدات ارزی واردکنندگان

گفتار هشتم؛ ارفاقات قانونی به منظور کاهش مجازات

بند اول؛ تسلیم به رأی صادره بدوی سازمان تعزیرات (تخفیف مجازات)

بند دوم؛ پرداخت جزای نقدی ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ احضاریه قاضی اجرای احکام

گفتار نهم؛ صدور قرار اناطه در شعبه رسیدگی بدوی تعزیرات

فهرست منابع

Applied topics Settlement of foreign exchange obligations

“Legal analysis of the challenges and obstacles of importers of goods and services regarding how to settle foreign exchange obligations with an emphasis on judicial procedure”

by

Dr. Hossein Ghorbanian

Faculty Member and Attorney of Law

S.D.I.L.

The SD Institute of Law
Research & Study

Tehran - 2022